

AD OPERA ALANI DE INSULIS

PROLEGOMENA

EDITIONIS ANTUERPIENSIS

CURANTE

R. D. CAROLO DE VISCH

PRIORE COENOBII BEATÆ MARIÆ DE DUNIS, SACRÆ THEOLOGIÆ PROFESSORE.

(Alani Magni de Insulis, sacræ theologiæ Doctoris, cognomento *Universalis*, ex glorioso Scholæ ecclesiasticæ Parisiensis moderatore humilis Cisterciensis conversi, Opera moralia, parænetica et polemica, quæ reperiri potuerunt quorum prætereaque nunc primum ex antiquis manuscriptis codicibus eruta luci dantur; aliâ typis olim edita, collatione facta cum exemplaribus mss., correctione varietate illustrata proferuntur; opere et studio R. D. Caroli de Vischa, prioris cœnobii B. Mariæ de Dunis, S. theologiæ professoris; subjuncto generali ac locupletissimo indice duplici, Concionum videlicet et rerum ac verborum Antuerpiæ, apud Guillelmum Lesteenium et Engelbertum Gymnicum, via vulgo Hoochtraet dicta, sub Pellicano aureo, auno M.DC.LIV.)

EPISTOLA DEDICATORIA.

Admodum reverendo amplissimoque domino D. Bernardo Botryn, clarissimi cœnobii B. Mariæ de Dunis abbati, necnon et universi ordinis Cisterciensis per Belgium vicario generali, etc.

Superioribus annis (adm. reverende domine) lucubrationum mearum primitias preli ornamento decoratas (*Bibliothecam dico scriptorum Cisterciensium*) adm. reverendæ dominationi tuæ consecravi, quas tanta benevolentia suscepisti, ut ad sublimiora tentandum animum studiumque provexeris: Et quam non sine fructu, testis erit irrefragabilis magnus ille Alanus de Insulis, Doctoris, olim, Universalis cognomine, nec minus sanctimonia vitæ clarissimus; quem jampridem (temporis injuria, suorumque desidia) densissimis mancipatûm tenebris, tineisque et blattis sic attritum et defœdatum, ut etiam oblivionis interitu jamjam consumendus videretur, non sine labore indefesso, studioque pervigili, eduxi, fovi, varieque (pro facultatibus meis) exornavi: intantum, ut modo splendori ac viribus suis restitutus, nullius quantumvis exactissimi et eruditissimi censuram formidare debeat. Qualis enim fuit in vita, talis est et in littera: magnus fuit in sæculo, humilis in occulto claustris, sed major et sublimis erit in publico Ecclesiæ; sub medio religiosus, ac super candelabrum gloriosus; auditu dignus, dignior lectu, prædicatu dignissimus, quin et vitæ sanctimonia observandus, ac etiam imitandus: ut mirum sit, tam diu latere potuisse scriptorem tam eximium ac singularem; in cujus scriptis attentius perlectis, protinus arrident veræ pietatis candor, constantia explanationis, utilitas doctrinæ moralis, aptitudo conceptuum et inventionis, ac denique probationis ex sacra Scriptura soliditas.

Porro, quam operam in recognoscendo, illustrando et publicando impenderim, difficulter persuasero iis, qui similibus studiis nunquam vacarunt. Cum enim plerumque in exemplaribus mss. hinc inde reperirem characteres et verba vetustate trita, nec non, passim, obscurissimas ac prorsus inusitatas abbreviationes, imo, et integras sæpius sententias amanuensium incuria, aut scribendi præcipitantia omnino depravatas, necessario singulorum librorum plura exemplaria comparare debui, si lectionem genuinam colligere vellem: quibus, non sine magnis expensis et fatigationibus, undequaque tandem acquisitis, dum ea examinarem, et inter se conferrem, ut unius mutilum per aliud supplerem, aut mendum emendarem, reperi perisque in locis, non dictionibus tantum, sententiis et periodis, verum etiam paginis integris confusis, omissis vel insertis, discrepare. Omnibus tamen his difficultatibus improbo labore superatis (optima fide, nihil de meo addendo aut mutando) partes avulsas et transpositas in locum suum restitui, textuique lectionem aptavi, quam veriore ex sensu litteræ et consensu codicum deprehendi, diversa tamen in margine notata. Deinde, præter citationes omnes, nonnullasque adnotationes breves margini etiam superadditas, et diversa characterum genera, quibus nonnulla distingui curavimus; singulis quoque libris quædam prolegomena, seu præfationes præfiximus, lectoribus omnibus percommodas. A scholiis tamen et adnotationibus prolixioribus abstinui, quibus modernorum plerique, auctores alias optimos, et per se clarissimos, conspurcare magis quam illustrare consueverunt. Eorum autem

loco, præmissi *Elogia et testimonia virorum illustrium de Alano nostro, ejusque doctrina* : nec non et *historicam Relationem De vita et morte ejusdem*. Quia permagni refert nosse auctorem quem legendum susceperis, dictis etiam magnum pondus addit dicentis auctoritas : et mirum quam prorsus auribus, promptisque animis hauriatur doctrina, quam celebris fama doctoris commendat : quæ omnia sane non aliunde melius quam ex vita et clarorum virorum testimoniis constare possunt. Hunc itaque auctorem, tot tantisque laboribus recognitum et restitutum (anno hoc sanctissimi Patris nostri Bernardi lustro-jubilæo, sive quingentesimo, a felicissimi ejusdem transitus die) in publicum producturus (tanquam clarissimæ illius domus alumnum, in qua idem sanctissimus Pater olim religionis spiritum hausit, et eminentis suæ sanctitatis fundamenta jecit, quæ in illustrissimam postmodum molem assurrexerunt) adm. reverendæ dominationi tuæ prius sisto; utpote cui nuperrime prudentissimi et religiosissimi ordinis nostri superiores (turbatissimo hoc patriæ statu) in mediis bellorum procellis, numerosam ordinis nostri congregationem, per universas Belgicæ catholicæ provincias dispersam, cum illustri vicarii generalis titulo, gubernandam concrediderunt. Sisto, inquam, non ut tuearis, cum ipse sibi sufficiens doctrinæ suæ integritate et excellentia, manu protectoris non egeat; verum, ut gratanter suscipias, et amplectaris, ac denique auctoritatis tuæ commissione munitum, velut operarium strenuum in Dominiicum agrum emittere digneris, ubi (cum exhortator sit vere potens in verbo, ut peccatores excitet, justosque stimulet) laud dubie, fructum uberem reportabit, virtutes multas operando in plebe, in religione, in Ecclesia universa.

Quod autem ad me meaue attinet studia, quia satis compertum habeo (adm. reverende, amplissimeque domine) singulare tibi semper fuisse delicias, filiorum tuorum sacra studia; inter quæ hæc non in-fimo loco censi debeant ea, quæ in antiquorum Patrum lucubrationibus ab interitu vindicandis, versantur, non magnopere mihi verendum video, ne labores mei in tam illustris auctoris restitutione expensi, Adm. R. D. tuæ displiceant; quin potius confidenter spero eodem illos affectu suscipiendos, quo a me præstiti sunt, ad sacri ordinis nostri Cisterciensis splendorem, Ecclesiæ utilitatem, nec non memoriam æternam clarissimi nominis tui, quod perennante nomine Alani, et ipsum quoque ut perennare valeat, ex lætibus animi affectibus adprecor.

Adm. reverende, amplissimeque Domine
Dominationis Vestræ humillimus in Christo Filius
 F. CAROLUS DE VISCH,
Religiosus et Prior Dunensis.

ILLUSTRIMUM ALIQUOT VIRORUM TESTIMONIA

DE ALANO NOSTRO EJUSQUE DOCTRINA

Primum est, Henrici Gandavensis, archidiaconi A Tornacensis, SS. theologiæ doctoris Sorbonici, cognomento *Solemnis*, qui, libro *De scriptoribus ecclesiasticis*, cap. 21, hæc de Alano scribit :

« Alanus, Insulis oriundus, liberalium artium peritus, Parisiis ecclesiasticæ scholæ præfuit, et ingenii sui monumenta relinquens, scripsit *Summam* ad prædicationis officium utilem. Et quia metro multum claruit, scripsit metricè Poeticen, excogitata materia, de viro optimo, et in omnibus perfectissimo : quem librum vocavit *Anticlaudianum*, scripsit et alium, partim metro, partim prosa, quem vocavit *Planctus naturæ*, scripsit et alium, de naturis quorundam animalium. » Hæc ibi.

Obiit Henricus Gandavensis anno Domini 1293, uno anno ante Alanum (7).

Secundum est, Roberti Holkoth, S. theologiæ

moralissimi et doctissimi professoris, ordinis Prædicatorum, in cap. x, lib. *Sapientiæ*, lectione 118, litt. A : « Contra istud flagitiosum et nefandissimum (Sodomix) vitium, fecit librum, *De planctu naturæ*, Alanus Magnus de Insula, doctor SS. theologiæ famosus, metro et prosa compositum scientificè multum et curiose. »

Floruit Robertus Holkoth, circa annum 1349, teste Bellarmino, lib. *De scriptoribus*.

Tertium est, Joannis Trithemii, abbatis Spanheimensis, ordinis sancti Benedicti, libro *De scriptoribus ecclesiasticis*. « Alanus de Insulis, natione Teutonicus, vir in divinis Scripturis eruditissimus, et in sæcularibus litteris nulli suo tempore secundus : theologus, philosophus et poeta celeberrimus; qui ecclesiasticæ scholæ Parisius multo tempore gloriose præfuit, ubi in omni scientia, divina et

(7). De sententia eorum qui Alanum anno 1294 obiisse, vel ineunte sæculo decimo quarto floruisse asserbant, vide Notitiam, supra. Edit.